

Kas Rahvusooperi juurdeehitus on võimalik?

Vestlusringis [Ott Maaten](#) (Rahvusooper Estonia peadirektor), [Arvo Volmer](#) (Rahvusooper Estonia loomingujuht), [Linnar Looris](#) (Eesti Rahvusballleti kunstiline juht), [Marina Kesler](#) (Eesti Rahvusballleti koreograaf), [Rauno Elp](#) (Rahvusooper Estonia solist), [Toivo Tammik](#) (arhitekt, arhitektuuribüroo Ansambel AB) ja [Kaarel Truu](#) (vanalinnade nõunik, Muinsuskaitseamet).

Mida sümboliseerib [teatriperele](#) 1913. aastal valminud [Estonia teatrija](#) kontserdimaja?

[Marina Kesler](#) (M. K.): Meile kõigile on see midagi väga omast. Mulle tundub, et mida kauem ma koos selle majaga olen olnud, seda rohkem ma sellesse olen kiindunud. Ja kui siin on möödunud pool elu nagu minul, siis see hoone läheb kuidagi südamesse. Minu jaoks on see justkui meie linna süda.

[Linnar Looris](#) (L. L.): Tantsijatele sümboliseerib see kindlasti kohta, mis on seotud Eesti tippantsukunstiga. Kõik noored Eesti balletitantsijad on alati soovitud tööle tulla eelkõige Estoniasse. Ärme ka unusta, et enamus tantsijaid, kes on Eestist laia ilma läinud, on kõik oma esimesed tantsusammud teinud ning väga väärtusliku lavakogemuse saanud just siin. Estonia maja on andnud meie tantsukunstile ja kultuurile väga palju ja teeb seda kindlasti ka edaspidi. Minagi olen siit kunagi laia ilma läinud, aga mul on hea meel, et olen jälle meie armsas Estonias tagasi, et tänutäheks anda sellele majale oma parimad kogemused. Selle maja nägemine teeb südame soojaks.

M. K.: Kõik meie balletistaarid on sellel laval tantsinud: [Helmi Puur](#), [Tiiu Randviir](#) jt. Nende energia on siia jäänud. Ja kui tulevad noored tantsijad, siis nad teavad, kui väärikas koht see on.

[Rauno Elp](#) (R. E.): Ma tekitan nüüd natuke elevust. (Demonstreerib oma õlavarrel [Estonia teatrit](#) kujutavat tätoveeringut.) Üks pilt ütleb rohkem kui tuhat sõna - siin on kogu minu elu! Murd toodi juba lapsena siia ja ju murd siit ka välja viiakse...

[Arvo Volmer](#) (A. V.): Muru arvates sümboliseerib see maja ühe rahvakillu pretensiooni saada tsiviliseeritud ühiskonnaks, õppida ära üks märkide süsteem. Alguses oh see hoone rohkem draamale mõeldud, aga helikunst tuli kohe juurde: [laulateater](#) ja üsna varsti ka [tantsuteater](#). See on miski, niis teeb ühest rahvast rahvuse. See maja tähistab kõike seda, milleta meil ei oleks põhjust mürgist Eesti riiklusest ega üldse mürgist eesti asjast rääkida, sest meie [teater](#) on üks väga oluline eneseväljenduse liik.

L. L.: Kas mäletate veel, kui kaunis oh Estonia hoone kujutisega Eesti viiekümnendajate rahatäht? Ma kandsin seda alati kaasas. See hoone on sümbol ka inimestele, kes ei ole üldse laval käinud, võib-olla isegi mitte [teatris](#) käinud. Kui turist tuleb esimest korda Tallinna, siis Estonia hoone jääb talle meelde. Sellest ei saa niisama mööda jalutada. Siin on palju

Teater.Muusika.K...

71,72,73,74,75,76,77;

Eesti Draamateater
Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Eesti Rahvusballlett
Ott Maaten
Linnar Looris
Arvo Volmer
Teater

kultuuri. Me oleme õnnega koos, et saame oma kunstijust siin majas teha. Kui Rauno Elp on selle hoone jäädvustatud oma ihu peale, siis meil püsib see hinges ja veres. See on olnud nii eelnevale põlvkondade puhul ja kindlasti on ka järgmiste. Meil on kohustus anda see edasi.

Estonia hoones on alguse saanud ka Riigi Ringhääling, Ringhäälingu orkester, meie teatrimuseum, samuti idee asutada Tallinna Kõrgem Muusikakool. Estoniast sai alguse Eesti Vabariik, mille Asutav Kogu tuli siin kokku 1918. aastal, ja ka Eesti iseseisvuse taastamine aastal 1991, kui siin tuli kokku Eesti kodanike kongress.

Miks me vajame juurdeehitust? Millised probleemid on teatrimajal?

Missugused nõuded esitavad praegune teatrisaal ja -lava tantsijatele ja lauljatele? Mida võimaldaks juurde ehitatav uus saal?

L. L.: Meie tantsijad ja lavastajad vajavad suuremat lava. Suur lava annab õhku. Meie koreograaf Marina Kesler saaks siis lõpuks ometi lavastada tantsijatele ilusad pikad diagonaalid. Praegu on kõik meie põlvkonna tantsijad kogenud seda, et öeldakse: tantsige „enda alla“. Teate, kui väsitav on, kui oled pikk mees ja kogu aeg ütleb juhendaja sulle: ole kena, tantsi „enda alla“! Sest diagonaal lõpeb ära, sem on vastas. Ma olen kogenud seda, mida tähendab suurel laval tantsida. See on teme emotsioon, see on teme hmgamme, teme füüsiline väljendus. Ma arvan, et lauljatel on täpselt samamoodi. Sa tahad oma kunsti ju ikkagi väljapoole paisata. Me mahutame klassikalised balletid süa ära, aga kõik toimub külg külje kõrval ja tantsuruumi jääb väheks. Alati tuleb teha kompromisse: kas teha lavale ilusad dekoratsioonid, mis panevad lava täis, ja me oleme kõik nagu postmargi peal, või jätame lava tühjaks, aga püüame kuidagimoodi tantsida.

M. K.: Kui mina 1988. aastal balletikooli lõpetasin, siis lubas kunstiline juht meile, et varsti saab teater uue maja ja et see uus maja ehitatakse Kosmose kino lähedale. Vaadake, kui kaua ma olen oodanud seda uut lava! Ma olen nagu Solveig, kes muudkui ootab ja ootab... Mu tantsukarjäär on lõppenud, lavastajakarjäär on alguse saanud. .. Juba siis saadi aru, et tantsijad vajavad suuremat lava. Kui sa tantsid meie laval „Pähklipurejat“, kus on ilusad dekoratsioonid, siis need justkui pressivad kõik kokku. Meil on okiud mitmeid ringreise, Mai meisse, Tampere, ka San Franciscos oleme käinud - seal tunned, et tänu suuremale lavale muutub ka tantsu kvaliteet. Kui ma hakkasin lavastama, ei tekkinud mul probleeme mitte ainul lava suurusega, vaid ka orkestriauguga. Kui näiteks soovisin lavastuses kasutada Šostakovitši muusikat, kus partituuris on kirjas viis või kuus tšellot, selgus, et meie orkestriauku ei mahu neid nii palju, et see muusika ei mahu orkestriauku ära... Ja kui kasutada laval huvitavaid dekoratsioone, siis jäävad sehe portaahd pisut kinni. See tähendab, et küllastajad, kes ostavad piletid saah külgedele, ei näe mõnda misantseeni või tantsu või ka dekoratsiooni. Me ei ole siin nutte iseenda, vaid ikka publiku pärast. Meie kõrgem eesmärk on pakkuda publikule naudingut.

A. V.: Tõepoolest, tegelikult on seda saah vaja eesti rahvale ja Eesti külalistele, seheks, et me suudaksime ükskord ometigi pääseda sinna kõrghigasse, kus toimub maailmatasemel ooperite ja ballettide lavastamine. Me oleme end seni surunud kitsastessetingimustesse, aga lõppude lõpuks peab arenenud ühiskonnal olema võimalus näha muusikateatri teoseid ka sellisel kujul, nagu need on loodud. Vähemasti ligilähedaseltki. Muusikateatri imeline kunst peaks saama avalduda oma täies ilus. On tähtis, et me saaksime näidata seda repertuaari, mis on maailmas loodud. Praegu langeb kolmandik repertuaarist kohe välja, me ei hakka seda üldse proovimagi siin majas. Järelikult on publikul võimalik näha vaid sehe kunstilligi teatud osi ja üldse mitte tervikpilti, kusjuures ka need Puccinid ja nii-öelda standardid, mida me mängime, need lood, mille me süa maksimaalselt ära oleme mahutanud, ka need ei kõla õigesti, sest orkester on pidanud mängima vähendatud koosseisus. Sün, algselt sõnateatriks loodud majas on ka omad akustilised iseärasused, mis ei võimalda asju õigesti kuulata, kuigi me oleme ka Wagneri „Tristani ja Isolde“ süa ära mahutanud. Meil võiks pärast sajaaastast inkubatsiooniperioodi lõpuks ometi midagi sündida!

R. E.: Laval on hea oha sellel, kes tahab lavale minna. Mina ei ole kunagi mõelnud sehele, kui ahtad tingimused meil on. Mina pean endast antud situatsioonis andma, mis võimalik. Aga teater ei koosne ju ainult orkestrist ja tantsijatest ega lauljatest. Sün on ka kunstnikud, kes peavad oma dekoratsioonid mahutama justkui kingakarbi sisse. Ka neil võiksid oha avaramad võimalused ja paremad tehnilised vahendid. Aga mis puudutab laulmist, süs alates sehest ajast, kui mina süa majja tuln, on mind hurjutatud, et see on ju kõige hnhem koht, kus üldse laulda... Aga nüüd on mul sün varsti kolmkümmend aastat lauldud ja olen elus. Kui see uus ehitus kunagi tuleb, süs mina enam ei laula. Sest valmimiseni läheb vähemalt kümme aastat aega. Võib-oua lastakse mul veel kirja lavale tuua... Aga mõtleme järeltulevatele põlvedele. Et nad saaksid tuule tiibadesse õigetes tingimustes. Kui akustikast rääkida, süs publiku poolel saahs on haruldane akustika, ka lava peal on väga hea akustika, aga seda takistab lava portaal, nii et laulda tuleb nagu läbi nõelasilma. Eile oh meil „Tosca“ proov; ma käisin saahs ringi ja kui on vaiksed kohad, kostab isegi mõni laulja välja... (Naerab.) See on küh väikese huumoriga öeldud, aga kui orkester mängib tutti's, süs sehest seinast või foonist, mis orkestriaugust lavalt tulevale häälele ette tekib, on väga keeruline läbi pressida.

A. V.: Kõikide ooperimajade tavaline probleem on see, et nad koosnevad kahest erinevast akustilisest ruumist: üks on saahpool ja teine lavapool. Mõlemad on erineva konfiguratsiooniga ja need akustilised süsteemid ühenduvad omavahel halvasti. Traditsioonilistes ooperimajades, kus on normaalne kõla, on tavahselt nii, et lavaauk on seinast seinani, kuni laeni välja. Tühi lava ja tühi saal kõlavad ühtemoodi, see on mahu küsimus, aga kui tuleb publik, toimub väga suur muutus. Aga ma ei kiruks meie vana maja üldse, see on pärast viimast, 2004. aasta ümberehitust, mis siin Paul Himma juhtimisel läbi viidi, saavutanud oma maksimumi. Seda

enam oluliselt parandada ei saa, kui süs väheke ehk mingite eriliste peente materjalidega. Tõsi, maailmas on palju huhemaid teatreid, aga ma ütlesin, et põhiline probleem on ikkagi see, et publik ei näe kõike, mis laval toimub, ja kahjuks ei jõua kõik püsavalt hästi ka kuulajani.

R. E.: Ja mitte ainult tantsijad ei taha laval diagonaali võtta, vaid ka lauljad. Me oleme seal kokku surutud, ruum on väga väike.

Ott Maaten (O. M.): Ma täiendaksin akustika osas. Tegelikult on sellel saalil peal ikkagi füüsiline piirang. Kuna ma oma ametis pean pidevalt tegelema numbritega, süs tean, et selleks, et üks teatrisaal oma loomubku akustikaga hästi toi miks, on vaja ühe inimese kohta kaheksa või isegi üheksa kuupmeetrit ruumi. Estonia saalis on see vist natukene alla viie kuupmeetri. Me võime seda ju tuunida, aga ei saavuta seal mitte kunagi tõeliselt head loomulikku akustikat. Tänapäeva maailmas peaks see aga olema norm.

Kas uus maja või juurdeehitus? O. M.: Pigem on vaja juurdeehitust, see on mitmest vaatenurgast ratsionaalne ja mõistlik lahendus. Esiteks juba ehitismahu poolest: juurdeehituse puhul pääseksime kitsaskohtade lahendamisega, uue saali ja uue lava ehitamisega, ja lisaruumid jääksid valdavalt vanasse hoonesse. Teiseks, me säilitaksime sidususe vana majaga. Seesama armas vana Estonia jääks ikka täidetud sellega, millega ta on läbi ajaloo täidetud olnud. Kui me läheksime kusagüe mujale, tekiks süa mingi muuseumüaadne koht, millele tuleb hakata uut sisu otsima.

A. V.: Muru kui dirigendi seisukohalt räägib juurdeehituse kasuks ahvatlev võimalus luua süa kolmest saalist koosnev kultuurikeskus. Meü oleks väike lava, kus saaks tegelda kammerlikumate ja eksperimentaalsete projektidega ja kasutada seda osa ajast ka proovideks; suur ehk põhilava, ja ka kontserdisaal. Selhne kolme saab kompleks oleks kunsti tegemise seisukohalt äärmiselt atraktiivne. Ja ma arvan, et see oleks ka majanduslikult atraktiivne, et sealmingeid suuremat sorti üritusi korraldada. Ma ei pea siinjuures silmas mitte ainult presidendi vastuvõttu. Mind huvitab jõudude ühendamine, et tekiks uus kvaliteet. Ma olen nõus Ott Maateniga, ma ei kujuta hästi ette, kuidas säiliks uue maja puhul Estonia identiteet. Uues majas oleks lihtsalt uus Tallinna ooper, nagu tulemas on uus Tallinna haigla või mis iganes... Sellega läheb midagi olulist kaduma.

Toivo Tammik (T. T.): Ma olen arhitekt ja mul on ka muinsuskaitsega teatav side. Mina vaatlesin seda linnaehituslikku külge natuke laiemalt. Kuna me oleme siin vanalinna serval ja teame, et see on tundlik koht ja siin on kõik need kaitsevööndid ja muud sellised asjad, siis vanalinna aktiivsuse hoidmine ja tõstmine on tegelikult väga tähtis. Me oleme juba näinud, kuidas meie elu kandub linnast välja, kuidas inimesed pendeldavad järjest rohkem autodega äärelinna kaubanduskeskuste vahet. Ka ooperimaja puhul on praegu täiesti märgatav see perspektiiv, et kui ehitada täiesti uus hoone, siis ikkagi peatänava ääres teine või kolmas maja see enam ei oleks... Juurdeehituse puhul on jälle teine probleem, et

meil on siin maa-alused väärtused, ehk kõik need eskarpmüürid ja kindlustused - mis neist saaks? Üks kena ja praktiline näide on Jaani seegi paviljon, mille minu büroo projekteeris ja linn rajab kuusteist või kaheksateist aastat tagasi ja mis on oma rohi kenasti täitnud. See on moodne koht, kus on võimalik vaadelda vanu müüre ja kuhu on tekkinud juba ka fotomuuseum. Nii et selles mõttes olen ma praktilisest kogemusest lähtudes optimistlik ka nende müüride säilitamise osas fuajeede all ja alumistel korrustel. See oleks mõistlik ja kena.

Tallinna peatänav on Pärnu maantee. Kas võiks tulla kõne alla ka teine, uude saali avanev Pärnu maantee poolne peasissekäik? Et ooperimaja ei jääks seljaga peatänavale poole? T. T.: See võimalus on täiesti olemas.

Praegu on meil uus paviljon Tammsaare pargis - meeldib see meile või mitte -, mis hõivab mingi ala. Kunagi arvati, et sellest võiks saada teatripuhvet või koht, kuhu tullakse pärast etendust istuma. Siiani ei ole see käivitunud. Aga samas võiks praegune park oma paremas osas olla suurepärane hajumisala tulevase suure saali publikule. Ma ei kirjeldaks praegu mingeid väga täpseid stsenaariume või plaane, aga see potentsiaal on olemas. See võiks vabalt teatri poole avaneda; ma ei taha öelda, et otse Viru keskuse poole, aga Tammsaare pargi poole võiksid küll inimesed kulgeda ja leida Viru keskuses juba olemas olevad parkimiskohad, kui nad on tulnud autoga. Need võimalused on praegu siin ümberringi kõik olemas. Viru keskuse parkla võiks olla selliseks ristkasutuseks päris hea variant: päeva lõpuni toimub intensiivne poodlemine, aga õhtusel või öisel ajal, kui parkla seisab tegelikult tühjana, saaksid seda kasutada teatrikülastajad ja ka teatriinimesed. Praegu toimib see nii näiteks Solarise parkla puhul. Ja meil ei oleks vaja mingeid uusi ebainimlikke pingutusi, et rajada kuskile maa all spetsiaalseid parkimiskohti ja betoonkatakombe.

O. M.: Solarise parklaga koostöö toimib ja Viru keskuse parklaga on toimunud juba eelläbirääkimised. Täna me veel mingi lepinguni jõudnud ei ole, aga nemad on omalt poolt näidanud üles selget huvi.

T. T.: Ma toaksin näiteks Kumu, mis ehitati linna südamest pisut kõrvale, Lasnamäe servale. Kumu peasissepääs on tegelikult suunatud ju Lasnamäe poole. Loodeti, et inimesed tulevad üleval oleva tee alt läbi, mööda tunnelit peasissepääsu juurde ja sisenevad sealt muuseumi. Tegelikult seda ülemist parklat ei kasutata. Inimesed eelistavad tulla Kadrioru poolt jalutades ja siseneda tagaukse kaudu. Nad on vainus otsima parkimiskohti või naudivad suurepäraselt jalutuskäiku ja südalmna keskkonda, selle asemel et tulla Lasnamäe poolt. Kui me loodame, et teeme teatri kusagile linna kõrvale tühermaale, kus on hästi palju ruumi, parklad jms, ei pruugi see üldse tööle hakata.

A. V.: Tuletaksin simkohal meelde ka trammipeatuse väga head strateegilist asukohta, lähedal asuvat bussipeatust ja trollipeatust. See on tegelikult väga hea koht.

Nüüd tuleks vist ära kuulata Muinsuskaitseameti esindaja arvamusi. Kas kompromiss muinsuskaitsega on võimalik?

Kaarel Truu (K. T.): Jah. Tegelikult muinsuskaitse töö kompromisside

leidnusest koosnebki. Tänapäevased arusaamad mumsuskaitsest ei eelda ühegi hoone ega linnakeskkonna mingil kujul musealiseerimist. Küsimus on vajalike muudatuste suunamises, kaalumises ja läbiarutamises. See kaalumme seisnebki kõiges selles, mida teatripere on juba esile tõstnud: lood ja tähendused, mis on sellel majal, sümbolväärtus mi üksikisiku jaoks kui ühiskonnale laiemalt. See on ju meile teada. Ja loomulikult peab mumsuskaitse nii institutsioonina kui iga mimene, kes end kuidagi selle valdkonnaga seob, seda arvesse võtma. Paljud nüansid on juba jutust läbi käinud, ka tehnilised lahendused. Toivo Tammik rääkis Jaani seegi varemete eksponeerimisest, veel võib näitena tuua Vabaduse väljaku parkla müüride eksponeerimise - loomulikult on need tehnilised võimalused olemas. Sellised lahendused annavad kindlasti igale uuele majale palju juurde, kui neid on võimalik kombineerida mingi eriti ürgse materjaliga. Tõsi on ka see, et muinsuskaitse esindajate seas puudub üksmeel. Inimesed on väga emotsionaalsed, keegi ei ole otseselt teatri vastu, aga kõik on väga kirglikult millegi poolt ja seetõttu on arvamusi palju. Isegi muinsuskaitse selts, kelle seisukohta Muinsuskaitseamet küsis, tunnistas ausalt, et nad ei jõudnud üksmeelele. Põhilised võimalused, mida nähakse juurdeehituse tegemiseks, on siin juba kõlanud: suurem tõenäosus, et vana maja jääb aktiivsesse kasutusse ja et see on kindlasti südalinnale tohutult hea; et on järjepidevus, kui need institutsioonid toimivad samas kohas.

Millised on peamised vastulaused juurdeehitusele? Millise muinsusega meil ikkagi tegemist on? (Võõrsõnade leksikon annab sõnale 'eskarp' vasteks 'kindlustuse vallikraavi sisemine nõlv' ja sõnale 'bastion' 'kindluse kaitsetom keskajal, hiljem nürinurkse siksakina etteulatuv kindlusehituse osa'.) Meedias on kõlanud seisukoht, et juurdeehituse käigus hävivad keskaegsed bastionid. Ja kuna see on Tallinna vanalinna muinsuskaitseala ja UNESCO maailmapärandi ala ning ka teatrimaja ise on tunnistatud kultuurimälestiseks, siis kas selles valguses oleks „nendele kahele kunstižanrile pühendatud maja tänapäeva Eesti kultuuris enam nii tohutult keskne institutsioon, kellele peaks tegema nii pretsedenditu erandi?"¹ A.V.: Kunstipäraselt öeldes: kas Eesh rahvuslik sümbol peab üle käima Saksa ja Rootsi ajast või jääme me igavesh tahalakkujateks? (Naerab.) K. T.: Ma lootsin täna siin vestlusringis näha ka Ragnar Nurka, kes on Tallinna linnaarheoloog ja spetsialiseerunud just nendele uusaegsetele muldkindlustustele, aga ta ei saanud kahjuks tulla. Nurk oskaks kindlasti seda palju täpsemalt ja veenvamalt kirjeldada. See on muldkindlustus, mida ümbritseb vallikraav, millel on kividest laotud küljed, eskarpmüürid, ja see, mis nende vahele jääb, on bashon. See on ahes, see algab üsna praeguse maapinna alt. See ei kõrgu tänava kohal nagu Skoone bastion või mõni teine suur Tallinna muldkindlustus, aga see on seal olemas, lihtsalt vallikraav on täis täitepinnast, ja sehe pealt on pinnast lükatud ka alla auku. Kõikide eelduste kohaselt on see asi shn terviklikult säilinud. See on üks aspekt, mis teeb arheoloogid ärevaks.

M. K.: Kas ma saan õigesti aru, et see vahva ehihs on siin maa ah ja keegi seda ei näe? Mina leian, et tore oleks see kõik kuidagi ära puhastada ja eksponeerida. Seal ah võiks oha näiteks teatri puhvet või midagi muud sehist, kus inimesed näeksid shs neid kindlustusi, mida keegi praegu ei näe.

K. T.: Juurdeehituse rajamine oleks tohutu suur võimalus seda kõike eksponeerida. See on tehniliselt keeruline. Kuuldavasti toetuvad need tugimüürid puitparvedele umbes nelja kuni kuue meetri sügavusel maapinna ah. Ja kui nende niiskusrežiim muutub, võivad müürid hakata vajuma. See puudutab juba laiemat ala kui teatrimajatagune plats, sest põhjavee süsteem on omavahel seotud. Need müürid jätkuvad süt Musumäe suunas ja ka teisele poole, s.o Draamateatri suunas.

T. T.: Tänapäeva tehnoloogia puhul on kõik võimalik ja me oleme põhimõtteliselt kokku leppinud, et neid müüre me saaksime kõik näha ja et kõiges on kompromiss võimalik.

K. T.: Need vastuolud tekivadki põhiliselt seoses kokkulepitud reeghtega, kuidas vanalümas võib uusi hooneid ehitada, seoses mumsuskaitseala põhimääruse ja mumsuskaitseadusega. Sealt tekivad küsimused, kas on vaja väga suure erandi tehenüst või selle seaduse väga avarat, vaba tõlgendamist.

K. T.: Seadusi ikka kirjutatakse aegajalt ümber. Ja selle erandi tegemise puhul on Mumsuskaitseamet palunud kõikidel nõuandvatel kogudel endale nõu anda. Selleks on küsitud arhitektide ja maastikuarhitektide arvamust, arheoloogide arvamust, ka Talknna lüma arvamust, kes seda juurdeehituse tegemist praegu menetleb. Nemas omakorda on küsmud nõu Imnaplaneerimise arhitektilt, kes on oma seisukoha öelnud. Praegu räägib selle erandi tehenüse kahjuks nüanss, et nutte ükski ruumiga tegelev inimene ei usu, et mi suures mahus juurdeehitus aimaks sün hea tulemuse. See ongi kompromisside tehenüse koht ja võimaluste otsimine. Näiteks, kui küüü on teater kuupmeetrites, saah ja lava sügavustes ja kõrgustes ja kuidas seda kõike saab sobitada nende maa-aluste väärtuste peale ja vahele ning ka selle vana teatrimaja külge, mis sisaldab samuti kõikvõimalikke kihistusi. Käsitleda vana hoone Pärnu maantee poolsetkülge kui midagi enesestmõistetavalt teisejärgulist ei ole ka päris õige. Hoone sõjajärgne taastamine on olnud väga suur osa selle aja olemusest.

T. T.: Kunagi ammu algatas professor Rein Zobel vanalinna kaitsekorralduskavade loomise. Tema ob mees, kes uuris rahvusvahebsel tasemel Tallinna vanalinna keskaegseid kindlustusi ja on kirjutanud sel teemal mitmeid monograafiaid. Ta lahkus meie seast mõned aastad tagasi. Pronksiöö sündmuste järel, aastal 2007 või 2008 intervjueerisin ma teda ja küsisin tema arvamust pronksmehe asukoha kohta, et mida tema arvab selle saatuses ja mis peaks selle kohal Tallinnas olema, arvestades, et kõrval on Kaarh kirik ja vanalinn on lähedal. Ta ütles üllatuslikult, et tegelikult peaks seal olema hoone. See võtaks pinged maha ja see on just selline linnakeskus, kuhu hooned sobiksid, selline kvartal ja selline koht. Estonia puhul oleme harjunud, et see Pärnu

maantee poolne plats on tühi. Siin on olnud monument, nii Raudsepa kui Palutederi oma, ja muu, aga me peame tunnistama, et linnaehituslik aktiivsus antud asukohas on nullilähedane. Siin ei toimu praegu mitte midagi. Siia avaneb praegu kaks Estonia maja tagaust, üks ametikäik ja üks teine veel, ja mõned laadimise ukсед. Aga ühtegi kohvikut ega mingisugustld aktiivsust loovat funktsiooni sellel platsil ei ole. See lootus, millest linnaplaneerijad kogu aeg räägivad - et teeme lõpuks oma katkestuste kultuuri musternäidisest tihedama ja sidusama linna -, rebitakse siin justkui kontekstist välja. Erandi tegemine on antud juhul seotud pigem maa-ala tühjaks jätmise, mitte tihendamisega. See on paradoks ja see ilu on kahtlemata mõne vaataja silmades. Milline see kaunitar selhse vaataja silmades on, seda ei oska kirjeldada. Siin oleks kindlasti vaja kaasata hsaks institutsioonidele ka rohkem eksperte. Aga kui nüüd tuuakse kusagilt UNESCO ekspert, kes lennutatakse siia üheks päevaks, nagu vahel on juhtunud, ja tuleb Boris Dubovik, kes ütleb, et meil on siin vanalinn ja kaitsevöönd ja mis teie, lugupeetud Itaaha professor, arvate, kas võib siia ehitada või mitte, siis see professor sõidab kahe tunni pärast ära, öeldes: „Loomulikult mitte!“ See on laiem küsimus, mida ei tohiks vaadelda ainult vähendamise aspektist.

K. T.: Loomulikult, seda välistamise programmi ei olegi meie Muinsuskaitseamet harrastanud. Me oleme Ott Maateniga märtsi algusest saadik võimalikke lahendusi kaalunud ja mulle paistab, et me peame edasi otsima. Pigem on meil eesmärk leida võimalused, kuidas see oleks lubatav. Vähemalt oleme me püüdnud sellele küsimusele nii läheneda.

O. M.: Ma arvan, et kõik on nõus sellega, et linnaruum peab olema elav ruum. Kui te siit majast praegu väljute selle ukse kaudu, kust esinejad sisse tulevad, siis näete selle kõrval seinal pilti sellest, milline oh see linnaruum üheksakümmend aastat tagasi. Kui palju oh siis siin platsil inimesi! Milline elu siin kihas! Ja kuidas see linnaruumina siis töötas! Praegu on see päevade, nädalate ja kuude viisi inimtühi ja kõigest ära lõigatud koht, mis minu meelest praegu elava linnaruumina ei tööta.

K. T.: Ma ei julge üldistada, aga negatiivsed hinnangud analüüsile, mis praegu ütlevad, et juurdeehitust sellele platsile ei tohiks teha, lähtuvad konkreetselt sellest lahendusest, mille kohaselt on juurdeehitust võimalik vana maja külge istutada. Võimalusi võib olla veel. Need ei väbsta põhimõttebselt juurdeehituse tegemist, aga sellises mahus, sellises kohas ei tundu see neile realistlik. Siin tuleb mängu inimeste fantaasia piiratus või arvestatakse väga sellega, et viimastel aastatel on maetud pargi korrastamisele tohutult raha, vanadele müüridele on ehitatud paviljon. Kas Estonia juurdeehitus mahub kõikide nende asjade kõrvale? Tõenäoliselt mitte. Väga raske on kõigel sellel koos eksisteerida.

R. E.: Kumb siis tähtsam on, kas kohvik või teater?

T. T.: Mis puudutab seda esmast linnaehituslikku analüüsi, mis tõenäoliselt Estonia projekti konkurentide poolt Tootsi punase maakerana pressi suunati, siis see on nüüd kõige hullem, mis olla saab. Et kõik juba teavad, kui kole see võib olla. Et see juurdeehitus on selline punane müür ja väga suur... Siis räägib veel ICOMOS Eesti esindaja, et Estonia paistab

praegu Toompealt imeilus - aga kui siis see punane asi seal keskel on... Tegelikult Estonia ei paistagi Toompealt, ta jääb vaateplatvormidelt vaadates varju. Ma kasutan siin Postimehe küsitluse andmeid. Vilen Künnapult küsiti, mida ta sellest arvab. Tema vastas, et sellel konkursil tuleks anda arhitektidele mõnevõrra vabad käed, et lahendusi genereerida, aga samas peab projekt olema tehnoloogiliselt ette valmistatud, et see vastaks teatri vajadustele. Me ei räägi sellest veel kui esteetilisest tulemusest, milline see linnaruumis välja näeb, küll aga saame praegu vormida seda ülesannet, selle asukoha aktiivsust linnaehituslikult tõsta ning selle kompleksi tehnoloogilist ja akustilist ja kunstilist taset igas mõttes parandada. Seda kõike on praegu võimalik kokku kirjutada, täpsustada, ja seda on võimalik ka arutada muinsuskaitse ringkondadega. Meil koos muinsuskaitse ja teatriga on siin pigem ühine nägemus, mitte võitlus või maade jagamine. Ühine lahenduste otsimine praegu juba toimub.

L. L.: Ma usun, et Ott Maaten veab dialoogi õiges suunas, et leitakse kompromiss, et Muinsuskaitseamet jääb rahule ja meie saame ka omalt poolt pakkuda lahenduse, mis oleks hea nii kunstile kui meie rahvale.

K. T.: Muinsuskaitseamet annab ju igal aastal preemiaidki uutele majadele, mis on ajaloolisse keskkonda ehitatud. Midagi vähemat me uuel majalt ei ootagi, kui et saaks sellele diplomi anda. Aga nähtavasti teevad kõiki väga ettevaatlikuks need vältimatud, vajalikud kubatuurid. Sellisel massiivsel asjal oleks vaja enda ümber ruumi, et see mõjuks monumentaalselt, mitte jässaka punase kastma. Kõik meile nõu andnud arhitektid ja ka liberaalsed muinsuskaitsejad on selles osas ettevaatlikud.

Kas planeeritav juurdeehitus tuleks kõrgem kui Draamateater?

T. T.: Draamateatriga ei saaks seda võrrelda, sest Draamateater on Estoniaga võrreldes siiski üpris väike maja.

K. T.: Ma olen kuulnud arvamust, et Draamateatrit ei ole pärast selle juurdeehituse valmimist enam näha.

O. M.: Estonia poolt vaadates ei ole seda praegugi näha, sest puud varjavad hoone ära.

T. T.: Draamateater on ikkagi Estonia poolt vaadates väga paksu metsa sees. Ja rahva seas „taksopeatajaks“ hüütud monument on ka veel selle ees. Praegused juurdeehituse maksimumkõrgused on arvestatud nii, et kõrgus eiületaks olemasolevat Estonia hoonet. See on postulaat. Noh on võimalik sinna kohta rajada ka maapealne lavatorn. Küsimus on selles, millised on tagasiastad, millisena ta paistab linnaruumis sel kombel, et need kõrgemad, suuremad mahud oleksid tasakaalustatud, et ta ei mõjuks rõhuvana, et see uus rajatis ei oleks nagu mingi kanjon Pärnu maanteel: ühel pool Urla maja seitse korrust ja teisel pool Estonia seitse korrust. Seda ma arhitektina, pikaajalise praktikuna julgen küh väita, et see nõue on võimalik konkursi tingimustesse sisse kirjutada ja seda nõuet on võimalik ka täita. Seheks on meetodikad olemas.

O. M.: Mul on ikkagi väga hea meel, et meil juba alguses tekld muinsuskaitsega diskussioon, mitte lahing. Me oleme korduvalt kohtunud,

rääkinud, vaielnud. See peabki olema protsess, mis ei saa laheneda üleöö ja mis tähendab kindlasti mingeid mööndusi kõigile osapooltele. Aga ma arvan, et [rahvusooper](#), [Estonia teater](#), on seda väärt, et püüda leida kompromisse. Ja jõuda lõpuks kõiki osapooht rahuldava tulemuseni. Ma olen täies veendunud, et see juurdeehitus kaunistaks linnaruumi ja annaks tahe hoopis teise väärtuse. Tooksi palju veelgi enam kultuuri ja haks kvaiteeti, vaatamata esile kerkinud kartustele. Miks see ei peaks õnnestuma? Kui me kõik mõtleme kaasa, valmistame hästi ette konkursitingimused - miks ei peaks see asi arhitektuuriliselt õnnestuma? T. T.: Kui mõelda sellele Pärnu maantee poolsele fassaadile, siis kiputakse vastandama fassaadi ja kogu maja kompleksi. Arhitektuuriajaloolane Linda Kaljundi on seda projekti kommenteerides öelnud, et Estonia puhul on tegemist väga tugeva mäluobjektiga ja mäluobjektile on omane see, et ta pidevalt täieneb; et kui ühel hetkel see mälu saab täis ja objekt lakkab edasi arenemast, siis on temaga kõik. Eesh rahval on just nüüd võimalus ühendada kogukondi, mitte tekitada tohutut lõhet. Ma loodan, et see ühinemine hakkab pisitasa toimuma. L. L.: Teeme sehe teoks!

Viited:

1 Mart Kalm 2021. Tsit.: Miina Pärn. [Estonia juurdeehitus](#) - ooperi triumf linnaruumi ja kultuurimälestiste hinnaga? - ERR, 15. V.

2 Vilen Künnapu 2021. Meie päevad on alles ees. - Postimees, 30. IV.

3 Linda Kaljundi 2021. Mälupaik elab muutumisest. - Postimees, 30. IV.

Postkaart vaatega [Estonia teatri](#)- ja kontserdimajale 20. sajandi algul. Vaade Uuele turule ning [Estonia teatri](#)- ja kontserdimajale 20. sajandi teisel kümnendil. [Estonia teatri](#)-ja kontserdimaja 1944. aasta 9. märtsi pommirütmaku järel. [Estonia teatri](#)-ja kontserdimaja fassaad tänapäeval. [Estonia teatri](#)-ja kontserdimaja vaade Pärnu maantee poolt. Fotod [Rahvusooper Estonia](#) ja TMK arhiivist

Vestlusele õhutanud ja üles kirjutanud

TIINA ÕUN